

Diuisa eiusdem libertatis.

Laplin. XIII. Discipulus.

Estat nunc vt diuidas eandem libertatem: quoniam enim secundum hanc definitionem communis sit omni rationali creature vel nature: multum tamen differt illa que dei est: ab illis que rationalis nature sunt: et ille ab inuicem. Ad Libertas arbitrii alia est a se que nec facta est: nec ab alio accepta que est solius dei: alia a deo facta et accepta que est angelorum. Facta autem siue accepta alia est habens rectitudinem quam seruet: alia carens habens: alia tenet separabiliter: alia inseparabiliter tenet: sicut angelorum omnium antequam boni confirmarentur: et mali caderent: et est omnium hominum ante mortem qui habent rectitudinem eandem. Que vero tenet inseparabiliter est electorum angelorum et hominum. Sed angelorum electorum post reprobationem ruinam et hominum post mortem suam: illa autem que caret rectitudine alia recuperabiliter: alia irrecuperabiliter. Que recuperabiliter caret: est tantum in hac vita omnium hominum illa carentium: quibus illam non recuperent. Que sunt irrecuperabiliter caret: est reprobationem hominum: et angelorum. scilicet angelorum post ruinam: et hominum post hanc vitam. De De definitione et diuisione libertatis huius deo annuente mihi satisfecisti: vt nihil queam inuenire quod necesse habeam de illis interrogare.

Explicit liber de libero arbitrio.

Incipit prologus Anselmi in librum de veritate.

Res tractat?

pertinentes ad studium sacre scripture quondam feci diuersis temporibus consimiles: in hoc quia

facti sunt per interrogationem et responsum et persona interrogantis nomine vocatur discipuli respondentis: de nomine magistri. Quartum enim que simili modo edidi: non inutilem vt putato introducendis ad dyalecticam: cuius initium est de gramatico: quoniam ad diuersum ab his tribus studium pertinet istis nolo connumerare. Unus horum trium est de veritate: quid scilicet sit veritas et in quibus rebus soleat dici: et quid sit iusticia. Alius vero de libertate arbitrii quid sit: et vtrum eam semper habeat homo: et quot sint eius diuersitates in habendo vel non habendo rectitudinem voluntatis: ad quam seruandam est data creature rationali: in quo naturalem firmitudinem voluntatis ad seruandam acceptam rectitudinem: non quomodo necessarium ad hec ipsum illi sit: vt gratia subsequatur ostendit. Tertius autem est de questione qua queritur: quid peccauit dyabolus: quia non stetit in veritate cum deus non dederit ei perseverantiam: quam nisi eo dante habere non potuit: quoniam si deus dedisset: ille habuisset sicut boni angeli habuerunt illam quia illis dedit deus. Quem tractatus quibus ibi de confirmatione bonorum angelorum dixeris: de casu dyaboli intitulo laui: quoniam illud contingens fuit de bonis angelis: quod dixi. Quod autem scripsi de malis: expositio fuit questionis qui videlicet tractatus: quibus nulla continuatione dictaminis cohereant: materia tamen eorum et similitudo disputationis erigit: vt simul eo quo illos commemorari ordine conscribantur: licet itaque a quibusdam festinantibus alio ordine sint transcripti antequam perfecti essent: sic tamen eos vt hic posui volo ordinari.

Explicit Prologus.

Incipit liber de veritate anselmi archiepiscopi.

cantuariensis sub dialogo editus. D

Boniam de

Quam veritatem esse credimus: et veritates in multis alijs esse dicimus: vellem scire: an vbiq; veritas dicitur: deum eam esse fateri debeamus. Nam tu quoq; i monologio tuo per veritatem orationis probas summam veritatem non habere principium vel finem: dicens. Cogitet qui potest quando incepit: aut quando non fuit: hoc verum scilicet: quia futurum erat aliquid: aut quando desinet et non erit hoc verum scilicet quia preteritum erit aliquid. Quod si neutrum istorum cogitari potest: et vtrumque horum sine veritate esse non potest impossibile est vel cogitare quod veritas principium aut finem habeat. Denique si veritas habuit principium aut habebit finem antequam ipsa inciperet verum erat tunc quia non erat veritas: et postquam finita erit verum erit tunc: quia non erit veritas atque verum non potest esse sine veritate. Erat igitur veritas antequam esset veritas: et erit veritas postquam finita erit veritas: quod inconuenientissimum est. Siue igitur dicatur veritas habere: siue intelligatur non habere principium vel finem: nullo claudi potest veritas principio vel fine. Quapropter veritatis diffinitionem a te audire expecto. **AD** Non memini me inuenisse diffinitionem veritatis si vis queramus per rerum diuersitates in quibus veritatem dicimus esse quid sit veritas. **D** Si aliud non poteris vel audiendo iuuabo. **AD** Queramus ergo primum quid sit veritas in enunciatione: quoniam hanc dicimus sepius veram vel falsam. **D** Quæritur: et quicquid inuenieris ego seruabo. **AD** Quando est enunciatio vera. **D** Quando est quod annunciat affirmando siue negando. Dico autem quod enun-

ciat: et quando negat esse quod non est: quia sic enunciat quemadmodum res est. **AD** An ergo tibi videtur quod res enunciatata sit veritas enunciationis. **D** Non. **AD** Quare. **D** Quia nihil est verum nisi participando veritatem: et ideo veritas in ipso vero est. Res vero enunciatata: non est in enunciatione vera. Unde non eius veritas: sed causa veritatis eius dicenda est. Quapropter non nisi in ipsa oratione querenda mihi videtur eius veritas. **AD** Vide ergo an ipsa oratio aut eius significatio: aut aliud eorum que sunt in diffinitione enunciationis sit quod queris. **D** Non puto. **AD** Quare. **D** Quia si hoc esset semper esset vera: quod eadem manent omnia que sunt in enunciationis diffinitione. et cum est quod enunciat: et cum non est. Eadem est enim oratio et eadem significatio et cetera similia. **AD** Quid igitur tibi videtur ibi veritas. **D** Nihil aliud scio nisi cum significat esse quod est tunc est in ea veritas: et est vera. **AD** Ad quid facta est affirmatio. **D** Ad significandum esse quod est. **AD** Hoc ergo debet. **D** Certum est. **AD** Num ergo significat esse quod est: significat quod debet. **D** Palam est. **AD** Ac cum significat quod debet: recte significat. **D** Ita est. **AD** Num autem significat recte: recta est significatio. **D** Non est dubium. **AD** Num ergo significat esse quod est recta est significatio. **D** Ita sequitur. **AD** Itaque cum significat esse quod est: vera est significatio. **D** Vere et recta et vera est cum significat esse quod est. **AD** Idem igitur est illi et rectam et veram esse id est significare esse quod est. **D** Idem. **AD** Ergo non est illi aliud veritas quam rectitudo. **D** Aperte nunc video veritatem hanc esse rectitudinem. **AD** Similiter cum enunciatio significat non esse quod non est. **D** Video quod dicis. Sed doce me quid respondere possim: si quis

... oratio cum sign...
... est significat...
... Nam si non a...
... etiam quod no...
... Quare etiam cum...
... non est: significat...
... debet significat...
... ostendit: ver...
... esse quod n...
... solet dici cu...
... veritate tam e...
... facit quod deb...
... esse quod e...
... quoniam significat...
... ad quod fa...
... rectitudinem et...
... esse quod est...
... enunciatio: non...
... esse etiam quo...
... debet propter quod...
... propter...
... non enim accepit sig...
... non est vel non e...
... potuit illa dicitur...
... significare esse quod n...
... rectitudo et veritas...
... significat ad quod...
... est. Ita vero quia...
... significat. Qu...
... orationi ipsi illa...
... hanc namque semper he...
... non semper. Ita enim n...
... illam vero accidentia...
... Nam cum dico res est...
... est quod est recte v...
... oratione oratione: qua...
... ideo tunc recte videtur...
... cum vero eadem oratione...
... quod non est: non ea recte v...
... ad hoc facta est: tunc n...
... idcirco significat recte...
... sub eadem enunciatione...
... sunt ille tunc: rectitudines...
... cum dicimus bonum...

De veritate

dicat: quia etiam oratio cum significat hoc esse quod non est: significat quod debet pariter namque accepit significare esse quod est: et quod non est. Nam si non accepisset significare esse etiam quod non est non id significaret. Quare etiam cum significat esse quod non est: significat quod debet. Ac si quod debet significando recta et vera est sicut ostendisti: vera est oratio etiam cum enunciat esse quod non est.

Ad Quia quod non solet dici cum significat esse quod non est: veritate tamen rectitudinem habet: quia facit quod debet. Sed cum significat esse quod est dupliciter facit quod debet: quoniam significat et quod accepit significare et ad quod facta est.

D Sed secundum hanc rectitudinem et veritatem qua significat esse quod est vsu: recta et vera dicitur enunciatio: non secundum illam qua significat esse etiam quod non est. Plus enim debet propter quod accepit significationem quam propter quod non accepit. Non enim accepit significare rem esse cum non est vel non esse cum est nisi quia non potuit illa dari: tunc solummodo significare esse quando non est. Alia igitur est rectitudo et veritas enunciationis: quia significat ad quod significandum facta est. Alia vero quia significat quod accepit significare. Quippe ista immutabilis est orationi ipsi: illa vero non semper. Istam enim naturaliter habet: illam vero accidentaliter et secundum usum. Nam cum dico dies est: ad significandum esse quod est recte vtor huius significationis oratione: quia ad hoc facta est: et ideo tunc recte dicitur significare. Cum vero eadem oratione significo esse quod non est: non ea recte vtor: quia non ad hoc facta est: et tunc non recta eius idcirco significatio dicitur: quamuis in quibusdam enunciationibus inseparabiles sint iste due rectitudines seu veritates, ut cum dicimus homo animal

est: aut homo lapis non est. Semper enim hec affirmatio significat esse quod est. et hec negatio non esse quod non est: nec illa possumus uti ad significandum esse quod non est. Semper enim homo animal est: nec ista ad significandum non esse quod est: quia homo nunquam lapis est. De illa igitur veritate quam habet oratio: secundum quod alicuius ea recte vtitur incepimus querere. quoniam secundum hanc veram eam iudicat versus communis locutionis. De illa autem veritate quam non habere non potest: postea dicemus.

D Redi igitur ad id quod incepisti: quoniam sufficienter mihi inter duas veritates orationis discreuisti: si tamen aliquam eam veritatem ostenderis habere: cum mentitur sicut tu dicis.

Ad De veritate significationis de qua incepimus iterum ista sufficient. Eadem enim ratio veritatis: quam in propositione vocis perspeximus: consideranda est in omnibus signis que fiunt ad significandum esse vel non esse: ut sunt scripture versus digitorum loquela.

D Ergo trahit ad alia.

Ad Cogitationem quoque dicimus veram: cum est quod aut ratione aut aliquo modo putamus esse et falsam cum non est.

D Ita vsus habet.

Ad Quid ergo tibi videtur veritas in cogitatione.

D Secundum rationem quam in propositione vidimus nihil recte dicitur veritas cogitationis quam rectitudo eius. Ad hoc namque nobis datum est posse cogitare esse: vel non esse aliud ut cogitemus esse quod est: et non esse quod non est. Quapropter qui putat esse quod est: putat quod debet: atque ideo recta est cogitatio. Si ergo vera et recta est cogitatio non ob aliud: quam quia putamus esse quod est: aut non esse quod non est: non est aliud eius veritas: quam rectitudo.

Ad Recte consideras. Sed et in voluntate dicit ipsa veritas veritatem esse cum dicit dyabolum non stetit in veritate. Non enim erat in veritate: neque deseruit

Liber Anselmi

veritatem nisi voluntate. **D** Ita credo. Si enim semper voluisset quod debuit: nunquam peccasset qui non nisi peccando veritatem deseruit. **Ad** Dic ergo quid ibi intelligas per veritatem. **D** Non nisi rectitudinem. **Ad** Sed si quidam voluit quod debuit ad quod scilicet voluntatem accepit in rectitudine et veritate fuit, et cum voluit quod non debuit rectitudinem et veritatem deseruit. **Ad** Non aliud potest ibi intelligi veritas quam rectitudo, quoniam siue veritas: siue rectitudo non aliud in eius voluntate fuit quam velle quod debuit. **Ad** Bene intelligis. Verum in actione quoque nihilominus veritas credenda est sicut dominus dicit, quia quod male agit: odit lucem: et quod facit veritatem: venit ad lucem. **D** Video quod dicis. **Ad** Considera igitur quod sit veritas si potes. **D** Nisi fallo: eadem ratione qua super veritatem in alijs cognouimus in actione queque contemplanda est. **Ad** Ita est. **Ad** Nam si male agere et veritatez facere opposita sunt, sicut ostendit dominus cum dicit, qui male agit odit lucem, et qui facit veritatem: venit ad lucem idem est veritatem facere quod est benefacere. Bene namque facere ad male facere contrarium est. Quapropter si veritatem facere et benefacere idem sunt in oppositione non sunt diuersa in significatione. Sed sententia est omnium, quod qui facit quod debet, bene facit, et rectitudinem facit. Unde sequitur quia rectitudinem facere et facere veritatem. **L**ostat namque facere veritatem esse benefacere, et benefacere esse rectitudinem facere. Quare nihil aptius quam veritatem actionis esse rectitudinem. **D** In nullo video titubare estimationem tuam. **Ad** Inspice an omnis actio que facit quod debet veritatem facere conuenienter dicatur. Est quippe actio rationalis: ut dare elemosynam, et est irrationalis actio ut actio ignis que calefacit. **U**nde et an

conuenienter dicamus ignem facere veritatem. **D** Si ignis ab eo a quo habet esse accepit calefacere cum calefacit facit quod debet. Ideo non video quod in conuenientia sit: ignem facere veritatem et rectitudinem cum facit quod debet. **Ad** **A**dhibi quoque non aliter videtur. **U**bi aiaduertere potest rectitudinem seu veritatem actiois aliam esse necessariam: aliam non necessariam. **E**x necessitate namque ignis facit veritatem et rectitudinem cum calefacit, et non ex necessitate facit homo rectitudinem et veritatem cum bene facit, facere autem non solum pro eo quod proprie dicitur facere, sed pro omni verbo dominus voluit intelligere cum dixit, Quoniam qui facit veritatem venit ad lucem. **N**on enim separat illum ab hac veritate siue luce, qui patitur persecutionem propter iusticiam, aut qui est quoniam et ubi debet esse, aut qui stat et sedet quoniam debet et similia. **N**ullus namque dicit tales non bene facere. **E**t cum dicit apostolus quod recipit et unusquisque prout gessit, intelligendum ibi est, quod quod solemus dicere vel bene facere vel malefacere. **U**sus quoque communis locutionis hoc habet ut et patitur multa alia dicat facere: quod non sunt facere. **Q**uare rectam quam voluntatem de cuius veritate ante veritatem actionis super contemplati sumus inter rectas actiones: nisi fallar computare possumus. **Ad** **N**on falleris. **N**am qui vult quod debet recte et bene facere dicitur nec ab his qui veritatem faciunt excluditur. **S**ed quoniam de veritate inuestigando illam et dominus de illa veritate que in voluntate est specialiter videtur dicere cum dicit de dyabolo, quia in veritate non stetit, ideo separatim quid in voluntate veritas esset considerare volui. **D** **P**laacet mihi ita factum esse. **Ad** **L**um ergo constet actionis veritatem aliam naturalem esse: aliam non naturalem, sub naturali ponenda est illa veritas orationis quam super vidimus ab illa non posse separari. **S**icut ei ignis cum calefacit veritatem

Deve

... a qd habet effectum
... est veritatem facit
... siue dicitur sit. **L**uc
... hoc naturaliter
... **B**unc pmi videtur
... **P**utafit
... veritatem omne
... veritatis. **D** Rem
... veritatis qui n
... non inuenio. **Ad**
... **E**st quidem in sen
... sed non temp
... aliquando. **N**am cu
... medium vitrum
... qua aliqn re
... video vitra vi
... cuius est et
... sit coloris. **S**it qn
... habere colo
... non habeat
... vms et ali
... **R**on mihi videtur
... sed
... **I**gnis namque in
... **U**sus non illi mentitur exteri
... facile cognoscit
... **L**um eni par
... coe facti
... **Q**uod doc no facit vi
... **Q**uod puzo remanet qd sem
... **Q**uod sentus in erro
... **Q**uod volente inter re et rei
... **T**ale est cui cu videtur
... **Q**uod similes est. aut cum videtur
... **Q**uod non tota parte cu bo
... **R**on tunc facti similes
... **Q**uod aut dicitur de veritate
... **Q**uod vms tranfit p corpus
... **Q**uod coloris. non aliter impech
... **Q**uod similitudine coloris qd vtra
... **Q**uod tranfit p vna nisi in qn
... **Q**uod quod tranfit p vna
... **Q**uod tranfit p vitrum
... **Q**uod est cui nulline alius ad

Anselmi

De veritate

facit qz ab eo accepit a q habz esse: ita
 z hec oratio scz dies est veritatem facit
 cu significat die esse. siue dies sit. siue
 dies non sit quoniam hoc naturaliter
 accepit facere. **D** Hunc pmu video
 in falsa orde veritate. **AD** Putasne
 nos preter summam veritatem omnes
 sedes inuenisse veritatis. **D** Remi
 niscor nuc cuiusdam veritatis qua in
 his de quibz tractasti no inuenio. **AD**
 Que est illa? **D** Est quidem in sen
 sibus corporis veritas sed non semp.
 Nam fallunt nos aliquando. Nam cuz
 video aliquando p medium vitrum
 aliquid: fallit me visus. quia aliqui re
 nunciat mihi corpus qd video vltra vi
 trum eiusdem esse coloris cuius est et
 vitru. cum alterius sit coloris. aliqui
 do facit me putare vitru habere colo
 rem rei qua vltra video cu no habeat
AD Ita sunt alia in quibus visus z alij
 sensus fallut. **AD** Non mihi videf
 hec veritas vel falsitas in sensibus: sed
 in opinione esse. Ipse nanqz sensu in
 terior fallit se non illi mentitur exteri
 or. Quod aliquado facile cognoscit
 aliquando difficile. Lum eni puer tis
 met sculptum draconem apto ore faci
 le cognoscitur. quia hoc no facit visus.
 qui nihil aliud puero renunciat qz seni
 bus. sed puerilis sensus interior q no
 dum bene scit discernere inter re et rei
 similitudinem. Tale est eni cu viden
 tes hominem alicui similem putamus
 illum esse cui similis est. aut cum audi
 ens quis vocem no hois putat ee ho
 minis vocem. Nam z hec facit sensus
 interior. Quod aut dicit de vitro id
 est. quia cu visus transit p corpus ali
 quod aerei coloris. non aliter impedi
 tur assumere similitudine coloris q vltra
 videf qz cu transit p aera nisi in qntu
 illud corpus quod transit spissu z ob
 scurius e aere. Ivt cu transit p vitrum
 sui coloris. id est cui nullus alius ad

mixt^o est color aut p purissimam aquam
 aut p cristallum aut p aliud simile ha
 bens colore. Lum vero transit ide vi
 sus p alium colorem aut p vitrum no
 sui coloris. sed cui ali^o color est addit^o
 ipm colorem q prius occurrit accipit.
 Quapropter quonia post vnum acce
 ptum colorem fm q illo affectus e ali
 um quemcuqz occurrat aut nullaten^o
 aut minus integro accipit. Ideo illuz
 quem prius cepit aut solum aut cu co
 qui prius occurrit renunciat. Si eni vi
 sus qntum capax est coloris tm affici
 tur priore colore non potest alium sen
 tire simul colorem. Si aut minus qz co
 lorem sentire possit priori afficitur: po
 test alius sentire vt si transit per aliqd
 corpus velut per vitrum q ita perfe
 ctie sit rubicundum vt omnino ipse vi
 sus afficiatur ei^o rubore nequit diuer
 so simul affici colore. Si autem no ta
 perfectum inuenit ruborem qui por oes
 currit quantum coloris capax est qua
 si nondum plenus adhuc alium valet
 assumere i qntu in eius capacitas pri
 ori colore no est satiata Qui g hoc ne
 scit putat visum renunciare. quia omnia
 que post prius assumptu colorem sen
 tit. aut omnino aut aliquatenus eiusdem
 sint coloris. Unde contingit vt sensus
 interior culpam suam imputet sensui
 exteriori. Similiter cuz fustis integer
 cuius pars est intra aquam pars extra
 putatur fractus. aut cu putam^o q vi
 sus noster vultus nostros inueniat in
 speculo. z tum multa alia nobis aliter
 videntur visus z alij sensus nunciare
 qz sint. non culpa sensuum est qui re
 nunciant quod possunt: quoniam ita
 posse acceperunt. Sed iudicio anime
 imputandu est quod non bene discer
 nit quid possint illi aut quid debeant
 Quod ostendere: quoniam magis
 laboriosum est: quonia fructuosu: ad
 hoc quod intendimus in hoc modo.

inuenienter dicimus legi
 tem. **D** Si quis ad op
 se accepit calcare cum calc
 e quod docet. Ipsi non vident
 ementa si quis calcare verum
 itudine cu facti quod docet.
 Ipsi quoqz no aliter vident. Ipsi
 erit potest remanere seu ver
 tois aliam esse necessarium
 cessariam. Ex necessitate
 it veritatem z necessarium
 : z no er necessitate facti
 dine z veritatis cu facti
 in solum. pro qd opus
 o p omi verbo dominus
 zere cu dicit. Quoniam qm
 atem venit ad lucem. Ipsi
 i ab hac veritate lucis. qu
 ecutiones ppter iusticia. aut
 ibi debet esse aut qui facti
 bet z similia. Nullus naqz
 bi facere. Et cu dicit opus
 mus qui se putat gressu. nisi
 est. qd dicit solus dicit ver
 vt malefacere. **D** Illus qui
 ma locutionis hoc habet re
 ita alia dicit facere: no ino
 uare recta qz voluntate
 ante veritatem actionis
 si sumus inter rectas actio
 r coputare possumus. **D**
 ris. Nam qui vult qd dicit
 cere dicit nec ab his q
 excludit. Sed qm dicitur
 o illam z dicit de illa ver
 tate est specialiter videt
 de dyabolo. quia in vnu
 deo sepatim quid in vnu
 s esse considerare volu. **D**
 mihi ita factum esse. **D**
 io consistit actionis veritatem
 naturaliter esse: aliam non natu
 o naturali pondere est illa
 a qua sup videtur ab illa
 n. Sicut ei ignis cu calcatur

Liber Anselmi

tempus consumendum nō arbitror. In hoc enim sufficit dicere. quia sensus quicquid renunciare videant. siue ex sua natura hec faciant siue ex alia causa hoc faciunt quod debent. et ideo rectitudinē et veritatem faciunt et continent. hec veritas sub illa veritate quae est in actione. **D** Satisfecisti mihi tua ratione: et nolo te amplius morari in hac de sensibus questione. **A** Jam considera an propter summam veritatem in aliqua re veritas sit intelligenda exceptis his que supra prospectas. **D** Quid illud esse potest. **A** An putas aliquid esse ali quando aut alicubi quod non sit in summa veritate. et quod inde non acceperit quod est in quantum est aut possit aliud esse quam quod ibi est. **D** Non est putandum. **A** Quicquid igitur est vere est in quantum hec est quod ibi est. **D** Absolute concludere potes. quia omne quod est vere est quantum non est aliud quam quod ibi est. **A** Est igitur veritas in omni qua sunt essentia. quia hec sunt quod in summa veritate sunt. **D** Uideo ita ibi esse veritatem. ut nulla possit esse falsitas. quantum quod falso est non est. **A** Benedicis. Sed dic an aliquid aliud debeat esse quam quod est in summa veritate. **D** Non. **A** Si ergo omnia hec sunt. quae ibi sunt. sine dubio hec sunt. quod debent. **D** Vere hec sunt quod debent. **A** Quicquid deo est quod debet esse: recte est. **D** Nihil consequenti aliter non potest esse. **A** Igitur omne quod est recte est. **D** Nihil consequenti. **A** Si ergo veritas et rectitudo idcirco sunt in rerum essentia. quia hec sunt. quod sunt in summa veritate certum est veritatem rerum esse certitudinem. **D** Nihil planius quantum ad conscientiam argumentationis. Sed propter rei veritatem quomodo possumus dicere. quia quicquid est: debet esse. cum sint multa opera mala: que certum est non esse debere. **A** Quid mirum si eadem res debet esse et non esse. **D**

Quomodo potest hoc esse. **A** Scio non te dubitare: quia nihil omnino est. nec deo aut faciente aut permittente. **D** Nihil mihi certius. **A** An audeb dicere. quia deus aliquid faciat aut permittat aut sapienter aut non bene. **D** Dico et assero. quia nihil nisi bene et sapienter. **A** An iudicabis non debere esse quod tanta bonitas et tanta sapientia facit ac permittit. **D** Quis intelligens audeat hoc cogitare. **A** Debet igitur esse pariter quod faciente et quod permittente deo fit. **D** Patet quod dicis. **A** Dic etiam an putes esse debere male voluntati effectum. **D** Idem est ac si dicas an debeat esse opus malum quod nullus sensatus precedet. **A** Permittit tamen deus aliquos male facere quod male voluntas. **D** Utinam non tam sepe permitteret. **A** Idem igitur debet esse et non esse. Debet enim esse quia bene et sapienter ab eo quod non permittente fieri non posset permittitur. et non debet esse quantum ad illum cuius iniqua voluntate precipitur. hoc igitur modo: quia dominus ihesus solus innocens erat non debuit mortem pati. nec ullus eam illi debuit inferre. et tamen eam debuit pati. quia ipse sapienter et benigne et utiliter voluit eam sufferre. **A** His enim modis eadem res suscipit diversis considerationibus contraria. quod in actione sepe contingit ut in percussione. Percussio namque et agens est et patientis. unde et actio dici et passio potest. quibus secundum ipsum nomen actio vel percussio et que similiter dicta a passivis in actiuum significatio dicitur magis videantur esse patientis quam agentis. Quippe secundum id quod agit magis proprie videtur dici agentia vel percipientia et secundum id quod patitur actio vel percussio. Nam agentia et percipientia ab agente et percipiente dicuntur sicut prudentia a providente et continentia a continente que seipsa agens et percipiens. prudentes et continentes

Deo

...ho percussio ab a
...sunt demant. S
...quod in carna
...mens non est sine p
...abscq; patientia
...sine inimicem esse
...est res est diversu
...pres significat
...patientis et passio
...q; agens vel p
...iudicio: vel co
...vtra q; pte simi
...trane. Tu ergo
...q; patientia recte
...ab eo ad quem p
...pate recta e qua
...esse passio. se con
...vultus patit: quia
...pate debet. et v
...neutro pte de
...pccatis ab eo q
...et ille debet pte
...debet pte: debet e
...ideo recte et no n
...ad summe sap
...iudicio: sine
...vtra q; pte agens
...debet esse passio. q
...debet esse quod tant
...passio pmit. D
...vero no audeo
...rem consider
...sunt in corp' do
...contem no debet
...penetrata
...debet. D Contra natu
...possi egi contra
...esse fm naturi actio vel
...vel patientis
...neque sic agere nec sic pte
...negare possim. D
...posse continere
...debet esse no debet
...rationibus D Ita ag
...no possunt no videt

De veritate

actiua sunt: actio x̄o percussio ab actu
pcusso que passiuua sunt demanſ. Sed
qm̄ vt in vno dicam quod in ceteris in-
telligas sicut pcutiens non est sine per-
cussio: nec percussus absq; pcutiente: ita p-
cutientia z percussio sine inuicem esse neq;
unt: imo vna z eadē res est diuersis no-
minib; fm̄ diuersas ptes significata: id.
circo percussio z pcutientis z percussi eē di-
cif. Quapropter fm̄ q; agens vel pati-
ens eodem subiacent iudicio: vel cōtra-
rijs: ipa q; actio ex vtraq; pte similiter
iudicabitur aut contrarie. Lū ergo et q;
pcutit recte pcutit z q; pcutitur recte per-
cutit: vt cū peccās ab eo ad quem! perti-
net corrigi ex vtraq; pte recta ē quia ex
vtraq; pte debet esse percussio. Contra-
rio qm̄ ab iniquo iustus pcutit: quia nec
iste pcuti: nec ille pcutere debet. ex vtra-
q; pte nō recta est: qz ex neutra pte debz
esse percussio. Lū x̄o peccās ab eo ad que
nō ptinet pcutit: qm̄ et iste debet percu-
ti. z ille non debet pcutere: debet z non
debet esse percussio: z ideo recta z nō rectā
negari nō pōt. Qd si ad superne sapiē-
tie bonitatisq; cōsideres iudiciū: siue ex
altera tm̄: siue ex vtraq; pte agentis. s.
z nō patiētis. nō debeat esse percussio. qz
audebit negare debere esse quod tanta
bonitate z sapiētia pmittit. D He-
get q; audeat: ego vero nō audeo. Ad
Quid etiā si fm̄ naturā rerū pſideres.
vt cū clauſi ferrei impſi sūt in corp; do-
mini: an dices fragilē carnem nō debu-
isse penetrari: aut acuto ferro penetratā
non debuisse dolere. D Contra natu-
ram dicerem. D Potest igit; contin-
gere vt debeat esse fm̄ naturā actio vel
passio: que fm̄ agentē vel patientē esse
nō dz: qm̄ nec ille agere nec iste dz pati.
D Nihil horū negare possum. Ad
Vides igitur sepissime posse cōtingere
vt eadē actio debeat esse z nō debeat eē
diuersis cōsiderationibus. D Ita ap-
te hoc ostendis vt nō possim nō videre

Ad Unū inter hec te scire volo: qz des-
bere z non debere aliqñ dicit; improprie
vt cū dico quia debeat amari a te. Si eē
debeo: vere debitor sum reddere qd des-
beo: z in culpa suz si non amor a te. D
Ita seqtur. Ad Sed cū debeat amari
a te nō est a me exigendum: sed a te. D
Fateri me ita optet. Ad Lū ergo dico
qz debeat amari a te. nō ita dicit; qsi ego
aliquid debeat: sed qz tu debes amare
me. Similiter cū dico: qz nō debeat ama-
ri a te: non aliud intelligit; qz nisi nō des-
bes amare me. Qui modus loqñdi est
etiā impotentia z in potentia: vt cum
dicit; hector potuit vinci ab achille: z a-
chilles non potuit vinci ab hectore. Nō
enī fuit potentia in illo q; potuit vinci: s;
in illo qui vincere potuit: nec potentia
in illo q; vinci non potuit: s; in illo q; vin-
cere non potuit. D Placet mihi qd di-
cis. Quippe vtile puto hoc cognoscere
Ad Recte putas: sed redeam; ad x̄ita-
tem significationis a q; ideo incepti vt te
a notioribus ad ignotiora perducerem.
Omnes ei de veritate significationis lo-
quunt; x̄itatem x̄o que est in rerum es-
sentia pauci pſiderant. D Profuit mi-
hi qz hoc ordine me duristi. Ad U-
deamus ergo q; lata sit x̄itas significa-
tionis. Namq; non solum in his que si-
gna solemus dicere: sed et in alijs oib;
q; dixim; est significatio vera vel falsa.
Quoniā nāq; nō est ab aliq; faciendum
nisi qd q; debet facere: eo ipso q; aliquis
aliqd facit: dicit; z significat hoc se debe-
re facere. Quod si debet facere qd facit
vex dicit;. Si aut; non debet mentitur.
D Quāuis videar mihi intelligere: tm̄
qz mihi inauditū hactenus fuit: aptius
ostende qd dicit;. Ad Si eēs in loco
vbi scires eē salubres herbas z mortife-
ras. sed nescires eas discernere: z eēt ibi
aliqs de q; nō dubitares: qz illas discer-
nere sciret tibi q; inrogātū q; salubres es-
sent z q; mortifere: alias x̄o salubres di-
p

ceret eē. alias cōderet cui magis crede-
deres verbo an actioni eius. **D** Non
tū credere x̄bo q̄tū opi. **Ab** Plus ḡ
tibi diceret q̄ salubres eēnt ope q̄ x̄bo.
D Ita ē **Ab** Sic itaq̄ si nescires nō
eē mētendū: z mētiref aliqs corā te: et
am si diceret tibi ip̄e se nō debere mētiri
plus ip̄e tibi diceret ope se mētiri debe-
re: q̄ x̄bo nō debere. **Silr** dū cogitat ali
qs aliqd: aut vult aliud: si nescires an
deberet id velle: siue cogitare: si volūta
tē ei⁹ z cogitatōz videres: significaret ti
bi in ip̄o ope: q̄ h̄ deberez cogitare z vel-
le. **Qd** si ita deberet: vez diceret: sinau-
tē mētiref. **In** rez q̄z existētia ē silr vera
yl' ita significatō: qm̄ coīpo qz ē dicit se
debere eē. **D** Uideo nūc apte qd̄ hac
ten⁹ nō aiadūti. **Ab** Progrediamur
ad ea q̄ restāt. **D** Precedet seq̄r **Ab**
Sūmā at̄ x̄itatē nō negab eē rectitudi-
nē. **D** Immo nihil aliud illā possum
fateri. **Ab** Cōsidera: qz oēs sup̄dicte
rectitudines ideo sint rectitudines. qz il-
la in quib⁹ st: aut fiūt. aut faciunt qd̄ de-
bēt: sūmā x̄itas nō ideo ē rectitudo. qz
debet aliquid. **Q̄ia** ei illi debēt: ipsa x̄o
nulli q̄c̄q̄ debet: nec vlla rōe est: qd̄ est:
nisi qz est. **D** Intellego. **Ab** Uides
etiā qūo ista rectitudo sit oīm aliaz x̄i-
tatū z rectitudinū z nihil sit cā illi⁹. **D**
Uideo z aiaduerto in alijs q̄sdā eē tū
effecta. z cū x̄itas q̄ est i rez existia sit ef-
fectū sūme x̄itatis: ip̄a q̄z cā est x̄itatis:
q̄ cogitatōis ē: z eius q̄ est i pp̄cē: r' iste
due x̄itates nulli⁹ sūt cause x̄itatis. **Ab**
Bū cōsideras. **Uñ** iaz intelligere potes:
qūo sūmā x̄itatē i meo monologio. p̄ba
ui: nō habere p̄ncipiū vl' finē p̄ x̄itatem
orōis. **Lū** ei dixi qm̄ nō fuit vez: qz futu-
rū erat aliqd: nō ita dixi: ac si absq̄ p̄nci-
pio ista orō fuisset: q̄ assereret futurū ali-
ud eē: vt ista x̄itas eēt de⁹: s̄ qm̄ nō pōt
intelligi qm̄ orō ista eēt x̄itas illi deesset
vt p̄ h̄ qz nō intelligi: qm̄ ista x̄itas esse
nō potuerit si eēt orō in q̄ eē posset: itel-

ligaf̄ illa x̄itas sine p̄ncipio fuisse: q̄ p̄-
ma cā est hui⁹ x̄itatis. **Quippe** veritas
orōis nō sp̄ posset eē: si ei⁹ cā nō sp̄ esset
Et nō est x̄a orō: q̄ dicit futurū eē ali-
ud: nisi re ip̄a aliquid futurū: neq̄ ali-
quid ē futurū si nō sit i sūmā x̄itate. **Si**
milīr de illa intelligēdū est x̄itate orōis:
q̄ dicit: qz p̄teritū est aliquid. **Mā** si nullo
intellectu x̄itas orōni huic si facta fuerit
deesse poterit: necesse ē: vt ei⁹ x̄itatis q̄
sūmā cā est ista⁹ null⁹ finis intelligi pos-
sit. **Idcirco** nāq̄ vere p̄teritū dicitur eē
aliquid: qz ita est in re: z ideo est aliquid
p̄teritū: qz sic est i veritate sūmā. **Qua**-
p̄pter si nūq̄ potuit nō eē vez futurū eē
aliquid: z nūq̄ poterit nō eē vez: p̄tere-
ritum aliud eē: impossibile ē p̄ncipium
sūme x̄itatis fuisse aut finē futurū eē. **D**
Nihil tue orōi obijci posse video. **Ab**
Redeam⁹ ad indagatōem x̄itatis quas
incepim⁹. **D** Totū hoc p̄tinet ad inda-
gandā x̄itatē: verūtamē redi ad qd̄ vis
Ab Dic ḡ mihi an tibi videaf̄ eē alia re-
ctitudo aliq̄: p̄ter has: q̄s p̄replati sum⁹.
D Nō alia p̄ter has: nisi illa: q̄ est in re
bus corp̄eis: q̄ multū est aliena ab istis:
vt rectitudo x̄ge. **Ab** In q̄ tibi illavi-
des differre ab istis. **D** Quia illa q̄ vi-
su corp̄eo cogsci pōt: istas rōis capit cō-
tēplatio. **Ab** Mōne rectitudo illa cor-
porū rōe intelligit̄ p̄ter subiectū: z q̄scit̄
tur. **An** si de alic⁹ corp̄is absentis linea
dubitēf̄ si recta sit: z mōstrari pōt: qz in
nullā p̄tē flectit̄. **Mōne** rōne colligit̄: qz
rectā eā necesse est eē. **D** Etiā. **Sz** ea
dē q̄ sic rōe intelligit̄: visu sentit̄ i subie-
cto. **Ille** x̄o nō: nisi sola mēte p̄cipi pos-
sit. **Ab** Possumus igit̄ nisi fallor dif-
finire: qz x̄itas ē rectitudo sola mēte p̄ce-
ptibil. **D** Nullo mō h̄ dicēte falli vi-
deo. **Mēpe** nec pl⁹ nec min⁹ cōtinet ista
diffinitio x̄itatis: q̄ expediat: qm̄ nomē
rectitudinis diuidit eā ab oī re q̄ rectitu-
do nō vocaf̄. **Qd̄** vero sola mēte p̄cipi
pōt dī: sepat eā a rectitudie visibli. **Sz**

De veritate

qm̄ docuisti me oēm dicitatē esse rectitudi-
nem: et rectitudo idē videt̄ mihi esse qđ
iusticia. Iusticia quoz doce me quid ef-
se intelligā. Uidet̄ nāq; qz oē qđ rectuz
est eē: iustū est: et esse: et p̄uersim: qz qđ iu-
stū est eē: rectū est eē. Iustū eī et rectum
est ignē calidū esse: et vnū quemq; homi-
nem diligētē se diligere. Itā si qđ debet
esse: recte iuste ē: nec aliud recte et iuste
est: nisi qđ debet eē: sicut puto nō potest
aliud eē iusticia: q̄ rectitudo. In sūma
nāq; et simplici natura: q̄uis nō ideo sit
recta et iusta: qz debeat aliud: dubiū ta-
mē nō est idē eē rectitudinē et iusticiam
Ab habes igit̄ diffinitionez iusticie: si
iusticia nō est aliud q̄ rectitudo. Et qm̄
de rectitudie sola mēte pceptibili loqui-
mur: inuicē se diffiniunt ditas et rectitu-
do et iusticia: vt qui vnā eaz nouerit: et
alias nescierit: p̄ norā ad ignorariū scie-
tiā ptingere possit. Imo q̄ nouerit vnaz
alias nescire nō possit. Quid ergo
An dicem⁹ lapidē iustū euz a supiorib⁹
inferiora petit. qz h̄ facit qđ debet: quēz
admodū dicim⁹ hoīem iustū: q̄ cū quod
debet facit. Ab Itō solemus hui⁹ a iu-
sticia iustū dicere. D Lur ḡ magis hō
q̄ lapis iust⁹ est: si vterq; iuste facit. Ab
Quipe an nō putas facere hoīs a facere
lapidis aliq̄ mō differre. D Scio qz
homo spōte lapis naturaliter et nō spō-
te facit. Ab Idcirco lapis. nō dicitur
iust⁹: qz nō est iustus: qui facit qđ debz:
si nō vult q̄ facit. D Dicemus ḡ iustū
eē equū cū vult pasceri qz volēs facit qđ
debz. Ab Itō dixi iustū eē eū qui facit
volēs qđ debz: s̄ dixi nō est iustū qui nō
facit volēs qđ debet. D Dic ergo quid
sit iust⁹. Ab Queris vt video diffiniti-
onē iusticie: cui laus debet̄ sicut p̄trario
ei⁹: s̄z iniusticie debet̄ vitupatio. D
Illam q̄ro. Ab Cōstat qz illa iusticia
nō est in vlla natura: qui rectitudinē nō
agnoscit. Quicquid enī nō vult rectitu-
dinē etiā si eā tener: non mēret̄ laudari:

qz teneat rectitudinē: velle at̄ illā nō va-
let: q̄ nescit eā. D Uex ē. Ab Recti-
tudo igit̄ que tenenti se laudē acquirit:
non ē nisi in rōnali natura: que sola re-
ctitudinē de qua loquimur p̄cipit. D
Ita sequit̄. Ab Ergo qm̄ ois iusticia
est rectitudo: nullaten⁹ iusticia que ser-
uantē se facit laudabilē nisi in rationabi-
lib⁹. D Itō pōt aliter eē. Ab Ubi
igit̄ tibi videt̄ ista iusticia i hoīe que ra-
tional est. D Itō est nisi in voluntate
aut scientia: aut in ope. Ab Quid si
quis recte intelligit: aut recte opatur: nō
at̄ recte velit laudabit eū qđq; de iusticia
D Itō. Ab Ergo nō est ista iusticia
sciētie rectitudo aut rectitudo actōis: s̄ re-
ctitudo volūtatis. D Aut h̄ erit aut nr̄
hil. Ab Uidet̄ tibi sufficienter esse dif-
finita iusticia quā querim⁹. D Tu vi-
de. Ab Quicūq; vlt qđ debet: putas
cū recte velle: et habere rectitudinē volū-
tatis. D Si quis nesciens vult quod
debet: vt cū vult hostiū claudere s̄ illuz
qui ip̄o nesciente vult in domo aliū occi-
dere siue iste habeat siue nō habeat ali-
quā volūtatis rectitudinē: non habet
illā quā querim⁹. Ab Quid dicis de
illo qui scit se debere velle qđ vult. D
Potest cōtingere vt intelligēs velit qđ
debet: et nolit se debere. Itāz cū latro co-
git̄ ablatam reddere pecuniam: palam
est: qz nō vult se debere: qm̄ igitur cogit̄
velle reddere: qz debuit sed h̄ nullaten⁹
laudād⁹ est hac rectitudine. Ab Qui
cibat esurientē pauperē p̄pter inanem
gl̄iam: vult se debere velle qđ vult. Id-
circo nāq; laudatur: quia vult facere qđ
debet. Quid itaq; de isto iudicas. D
Non ē huius rectitudo laudāda: et ideo
non sufficit ad iusticiā quaz querimus.
Sed ostēde iā que sufficiat. Ab Om-
nis volūtas sicut vult aliquid: ita vult
p̄pter aliud. Itā quēadmodū cōsiderā
dū est qđ velit: ita vidēdū est cur velit.
Quipe nō magis recta debet eē volen-
p 2

do quod debet: q̄ volendo p̄pter quod debet. Quapropter ois voluntas habet q̄d z cur. **D**imino nāq̄ nihil volumus: nisi sit cur velimus. **D** Hēs hoc i nobis cognoscimus. **Ab** Cur aut̄ tibi videt̄ vnicuiq̄ volēdū q̄d vult: vt laudabilem habeat volūtātē. Quid ei volendo sic palā est: qz q̄ nō vult q̄d debet: iustus nō est. **D** Nec min⁹ aptum mihi videt̄: qz sicut volēdū est vnicuiq̄ q̄d dicit̄ ita volēdū est: ideo: qz debet vt iusta sit ei⁹ volūtās. **Ab** Bñ intelligis h duo necessaria eē volūtati ad iusticiāz velle: scz q̄ debet: ac ideo quia debet. Sz dicant sufficient. **D** Cur nō? Cū aliquis vult q̄d debet: qz cogit: z ideo cogit: qz h velle debet: nōne h quodāmodo vult q̄ dicit̄: qm̄ debet. **D** Non possū negare. Sz alio mō vult iste: alio mō vult ist⁹. **Ab** Distigue istos modos. **D** Iustus nāq̄ cū vult q̄d debet: seruat volūtatis rectitudinē: nō p̄pter aliud in quā iustus est: q̄ p̄pter ipam rectitudinem. Qui autē nō nisi coactus: aut extranea mercede cōductus: vult q̄d debet: si seruare dicēdus ē rectitudiez: nō eā seruat p̄pter istā: sed p̄pter aliud. **Ab** Volūtās q̄ iusta est: que sui rectitudinem suat p̄pter ipam rectitudinem. **D** Aut ista aut nllā iusta volūtās ē. **Ab** Iusticia igit̄ est: rectitudo volūtatis p̄pter se seruata. **D** Vere hec est iusticie diffinitō quā q̄rebam. **Ab** Vide tñ ne forte aliqd in ea debeat corrigi. **D** Ego nihil in ea corrigēdū video. **Ab** Nec ego. Nulla nāq̄ iusticia est: q̄ nō est rectitudo: nec alia q̄ rectitudo volūtatis iusticia dicit̄ p se. Dicit̄ ei rectitudo actōis iusticia: s̄ nisi cū iusta volūtate sit actio. Rectitudo aut̄ volūtatis etiam si impossibile sit fieri q̄d recte volum⁹: tñ nequā q̄ amittit nomē iusticie. Qd aut̄ suata dicit̄ forte dicet aliq̄s: si rectitudo volūtatis nō nisi cū seruat̄ dicenda iusticia ē: nō mox vt habet̄ iusticia: sed nec accipi-

mus iusticiam: cū illam accipimus: sed nos seruādo facimus eā iusticiā eē. Itā prius accepimus illā z habemus quam seruemus. Nō enī ideo illā accipimus: nec idcirco illaz primit⁹ habemus: quia seruamus: sed illam incipim⁹ ideo seruare: qz accipimus z habemus. Sed ad h respōdere nos possumus: qz simul accipimus illam z velle habere. Nō enī illā habemus: nisi volēdo: etsi eā volumus hoc ipso solo eā habemus. Sicut aut̄ illam siml habemus z volumus: ita illaz simul volumus z fuamus: qm̄ sicut eaz nō seruamus: nisi cū illam volumus: sic nō est: qm̄ eam velimus z nō seruem⁹: sz q̄diu eaz volumus: seruamus: z donec seruamus: volumus. Qm̄ ḡ eodē tempore cōtingit nobis illam z velle habere: nec diuerso tpe in nobis sūt et velle z seruare: eā ex necessitate simul accipim⁹ z habere illam z seruare: z sic q̄diu habemus seruamus: nec vlla ex his generatur incōuenientia. Quippe sicut eiusdem rectitudinis acceptio natura pus ē q̄ habere aut velle illam qm̄ habere illam aut velle nō est eā acceptionis: sed acceptio facit velle illam z habere: z tamē simul sunt tpe: acceptio z habere z velle. Simul enī accipimus illā: z accipere z habere: z tamē simul sūt tpe: acceptio z habere z velle: z mox vt est accepta est habita: z volumus eam ita habere seu velle eam q̄uis natura pus sint q̄ seruare illā: simul tamē sūt tpe. Quare a quo simul accipimus z habere z velle z seruare voluntatis rectitudinē: ab illo accipimus iusticiam: z mox vt volum⁹ z habemus eandē rectitudinem volūtatis iusticia dicēda ē. Qd xō addim⁹ p̄pter se ita necessariū est: vt nullo modo eadez rectitudo nisi p̄pter se suata iusticia sit. **D** Nihil possum cogitare p̄tra. **Ab** Vide t̄ tibi q̄ ista diffinitio possit aptari sūme iusticie s̄m q̄ de re loq̄ possumus. de q̄ nihil aut vix p̄pe aliqd po-

De veritate

test dici. **D** Licet nō sit ibi aliud volū-
lūtas: aliud rectitudo tamē sicut dicim⁹
potestātē diuinitatis: aut diuinā prāte
siue potētē diuinitatē: cuz in diuinitate
nō sit aliō potestas q̄ diuinitas: ita nō
incōuenienter dicim⁹ ibi rectitudinem vo-
luntatis: aut volūtariā rectitudinem seu
rectā volūtātē. Si vō illā rectitudinē di-
cimus ppter se seruari: de nulla alia re-
ctitudinē tā cōuenienter dici posse vide-
tur. Sicut enī nō aliud illā s̄ ipā se ser-
uat: nec p aliō nisi p se: ita nō ppter ali-
ud s̄ ppter se. **Ad** Indubitātē itaq̄
possum⁹ dicere: q̄ iusticia ē rectitudo vo-
luntatis: q̄ rectitudo ppter se seruat. Et
qm̄ vbi qd̄ h̄ d̄: fua: nō habem⁹ p̄tici-
piū passiū p̄tici p̄tici possum⁹ vti
passiuo p̄terito p̄ticipio eiusdē vbi **D**.
hūc vsū habemus notissimū: vt p̄teri-
tis p̄ticipiis passiuis vtamur p̄ p̄tici-
q̄ latinitas nō habet: sicut nō habet p̄te-
rita p̄ticipia a v̄bis actiuis et neutris. et
p̄ p̄teritis q̄ nō habet vti p̄tici-
si dicat de aliquo: hic q̄ studēs et legens
didicit: nō nisi coact⁹ docet: id ē qd̄ duz
studuit et didicit v̄ legit: nō nisi cuz co-
gitur docet. **Ad** Bene ergo dicimus
iusticiam esse rectitudinē volūtatis sua
tam ppter se: id est q̄ seruat ppter se.
Et hic est q̄ iusti dicunt aliqui recti cor-
de: id est recti volūtate: aliqui recti sine
adiectōe cordis: qm̄ nullus intelligitur
rectus nisi ille q̄ rectā habet volūtatem
vt est illud. gl̄iamini oēs recti corde. et
illō videbūt recti et letabūt. **D** Sa-
tisfecisti etiaz pus de diffinitōe iusticie:
trāseam⁹ ad alia. **Ad** Redeamus ad
rectitudinem seu veritatē: quib⁹ duob⁹
noib⁹ qm̄ de rectitudine mēte sola p-
ceptibili loqm̄ur: vna res significat: q̄
genus ē iusticie: et q̄ramus an sit vna so-
la v̄itas in oib⁹ ill̄ in q̄bus v̄itatē dici-
mus esse: an ita sint v̄itates plures: sicut
plā sunt in q̄b⁹ cōstat eē veritatem. **D**
hoc m̄tū nosce desidero **Ad** Cōstat

q̄ in q̄cūq̄ re sit v̄itas nō est aliud q̄ re-
ctitudo **D** Nō hinc dubito. **Ad** Si
ergo plēs sūt v̄itates fm̄ plēs res: plēs
q̄ sūt rectitudines **D** hoc q̄ nō min⁹
certū ē. **Ad** Si fm̄ diuersitates reruz
necesse ē diuersas rectitudines: vtiq̄ fm̄
res ipas habēt eē suū eedē rectitudines
vtiq̄ fm̄ res ipē in q̄bus sūt variantur:
sic q̄ rectitudines varias esse necesse ē.
D In vna re in q̄ rectitudinem esse dici-
mus ostende q̄ in ceteris intelligā **Ad**
Dico q̄ si rectitudo significatōis idō ē
alia q̄ volūtatis rectitudo: q̄ ista i vo-
luntate: ista i significatōe ē: habet suuz
eē rectitudo ppter significatōem et fm̄ eā
mutat. **D** Ita ē Lū ei significat esse
qd̄ est: aut nō eē qd̄ ē: recta significatio
est: et constat eē rectitudinem sine q̄ signi-
ficatio recta neq̄t eē. Si vō significat
eē qd̄ non est: aut nō eē qd̄ ē: aut si nihil
oīno significet: nllā erit rectitudo signi-
ficatōis: q̄ nō nisi i significatōe ē. Qua-
pp̄ per significatōes h̄z eē: et p eā mutat
eius rectitudo: quē admodū color p cor-
pus habet eē et nō esse. Existēte namq̄
corpe colorē ei⁹ necesse ē eē: et p̄tēte cor-
pore colorē ei⁹ manere impossibile est.
Ad Nō s̄t se h̄z color ad corp⁹ vt recti-
tudo ad similitudinē significatōnum **D**.
Quide dissimilitudinē **Ad** Si null⁹ aliq̄
significare velit siḡ qd̄ significādū ē erit
nllā p signa significatō **D** Illa **Ad**.
An ideo nō erit rectū vt significet qd̄ si-
gnificari debet. **D** Nō idcirco min⁹
erit rectuz aut min⁹ exigit rectitudo. **Ad**
Ergo nō existēte significatōe nō perit
rectitudo q̄ rectū ē et q̄ exigit et qd̄ signi-
ficādū ē significet. **D** Si interijss̄: nō
eēt rām̄ h̄ nec ipā h̄ exigeret. **Ad** Pu-
tasne cū significat qd̄ significari debet:
significatōes tūc rectā eē: ppter h̄c et fm̄
h̄c ipam rectitudinem **D** Immo non
possum⁹ aliē cogitare. Si ei alia rectitudie
recta eēt significatio: p̄tēte ista nihil p-
hibet rectā eē significatōes **Ad** Sz n̄

la est recta significatio q̄ significat q̄ nō est rectū significari: aut q̄ nō exigit rectitudo. Nulla igit̄ significatō ē rectā: alia rectitudie: q̄ illa q̄ p̄manet p̄tereūte significatōe. **D** Palā ē. **Ab** An itaq; nō vides: qz nō ido ē rectitudo ī significatiōe: qz tūc incipit eē cū significat eē qd̄ est v̄l nō est. **Sz** qz significatō tūc fit fm̄ rectitudiem q̄ sp̄ est: nec ob h̄ abest a significatōe: qz p̄t cū sicut nō debz: aut cū nlla sit significatio s̄ qm̄ tūc significatō deficit āte: deficiēte rectitudie. **D** Sic video vt nō possim nō videre. **Ab** Rectitudo itaq; q̄ significatio recta dicitur nō habet esse z nō esse aut aliquē motū p̄ significatiōē quocūq; moueatur ip̄a significatio. **D** Abibi nihil iā clarius. **Ab** Pōt ne p̄bari colorē s̄l̄ se habere ad corp̄: quo mō rectitudo se habet ad significatiōē. **D** P̄optior nūc sum p̄bare qz valde dissimiliter. **Ab** Puto qz iā tibi notū est: qd̄ de volūtate z eius rectitudie z de alijs q̄ rectitudiem habere dñt s̄tēdū est. **D** Q̄no video hae ip̄a rōe p̄bari quoquo mō ip̄a sint rectitudiem imobilē p̄manere. **Ab** Quid itaq; p̄seq̄ existimas de ip̄is rectitudinibus. Sūt alie ab inuicē: aut ē vna z eadē oim̄ rectitudo. **D** Sup̄ cōcessū est: qz si ideo s̄ p̄les rectitudies qm̄ p̄les s̄ sunt res in quibus considerantur: necesse est eas existere z variari fm̄ res ip̄as: qz nequaq; fieri demōstratū ē. Quapropter nō ideo sūt p̄les rectitudies: qz plures sūt res ī q̄bus sūt. **Ab** An habes aliquā aliā rōem cur tibi p̄les videant: p̄ter ip̄az rerū p̄silitatē. **D** Sicut istā nullā eē cognosco: ita nullā aliā inueniri posse cōsidero. **Ab** Una itaq; z eadē est oim̄ rectitudo. **D** Sic me fateri necesse ē. **Ab** Ampli⁹. Si rectitudo si est ī reb⁹ ill̄ que dñt rectitudiem: nisi cū sūt fm̄ qz dñt: z h̄ solū est ill̄ rectas esse: manifestū est eaz oim̄ vna eē rectitudinē. **D** Nō pōt negari. **Ab** Una igit̄

in oib⁹ illis ē veritas. **D** Et hoc negari impossibile ē. **Sz** tū ostēde mihi: cur dicim⁹ hui⁹ v̄l illius rei x̄itātē velut ad distinguēdas x̄itatis differētias: si nullā ab ip̄is reb⁹ assumūt diuersitatē. **Ab** Isti nāq; vix p̄cedūt nullā eē dñtā inter x̄itātē volūtatis: z eā q̄ dñt actōis: aut alicui⁹ alioz. **Ab** Improbe hui⁹ vel illi⁹ rei esse dicif: qm̄ illa nō in ip̄is reb⁹ aut ex ip̄is aut p̄ ip̄as in q̄b⁹ eē dicif h̄z suū eē: s̄ cū res ip̄e fm̄ illā sūt q̄ sp̄ p̄sto ē his q̄ sūt: sicut debet: tūc dñt hui⁹ vel illi⁹ rei x̄itas: vt x̄itas actōis volūtatis quē ad modū dicif tēp⁹ hui⁹ v̄l illi⁹ rei: cū vna z idē sit tēp⁹ oim̄: q̄ sūt ī eodē tpe s̄l̄: et nō eēt h̄ v̄l illa res nō min⁹ eēt idē tēp⁹. **Nō** ei dicif ideo tēp⁹ hui⁹ vel illi⁹ rei: qz tēpus est in ip̄is reb⁹: sed qz ip̄e sūt ī tpe. **L**t sicut tēpus p̄ se consideratū nō dicif tēpus alicui⁹: sed cū res que ī illo sunt: cōsideram⁹: dicim⁹ tēpus hui⁹ vel illi⁹ rei: ita sūma x̄itas p̄ se subsistēs nullius rei est: sed cū aliqd̄ fm̄ illa ē: tūc eius dicitur veritas vel rectitudo.

Explicit liber de veritate.
Incipit liber beati Anselmi archiepi
cātuariēsis de similitudinibus: de di
uisione voluntatis.

Voluntas tri

v pliciter intelligif. Volūtas eteni dicif illd̄ anime instrumētū: quo vult: z affectō eiusdē instrumētū. Affectio x̄o est affectio instrumētū volēdi. Hec volūtas q̄ dicif affectio: est ad tēpus q̄si sopita: qz est eoz que mēs nō memorat: sed mox vt ea recolit z instrumētū volēdi appetit. Itē volūtas dicif velle vel vsus ip̄sus instrumentū.

Similitudo inter mlierē z volūtātē
Volūtas itaq; illa que est instru
mentū volēdi. Sic est inter de
um z dyabolū: quo modo mul
ier inter suū legitīmū virum: z aliquem
adulterz. **T**ur ei p̄cipit vt sibi cōiūgā:

De similitudine: vt et sibi co
solū legitimo vir
z ip̄a filioz leg
Si ei adultero se iū
filioz adulterio
volūtati: vt fo
No ex alia p̄te fu
sibi. Si itaq; se fo
ip̄as suggestione
fit ei⁹ cōiūg leg
legitimos generatōe
mox ei ad impū
z copis s̄nt: a
p̄cipit deus.
De sensibus anime.
Sicut nāq; apitur ad stru
tione z ad volēdi oia
memoria v̄o ad memoriā
cogitatio ad cogitādi cog
tione ad volēdi dñt dñt
sue cogitādi
ad caritatē erigit ad bu
volutati: ad patientiā rebocā
volutati generatōe aperit.
Sensibus corporis.
Similitudo z compositio sensus an
mox ad impūm ei⁹: vt v̄l
reze vidēda dñt ad a
volutati: ad gust⁹ ad gustādi
ad tact⁹ ad tactādi. **D**e
volūtati z p̄silitatē. **D**e ad b̄i
ad tact⁹ ad tactādi: pede
volūtati quo vult. Sicq; v̄l
volūtati: ad volūtati ē v̄l
volutati generatōe opera bona.
De obedientia.
Tunc in volūtate effectio h̄e
volutati: ad volūtati v̄l me
aliqua dicif: qz v̄l volūtati
volutati: ad volūtati dñt cur
volutati. **D**e h̄e volūtati q̄ v̄l
volutati volēdi dyabolū ē v̄l
volutati suggestione velut
volutati adultera mater effectio
volutati ē v̄l v̄l v̄l v̄l v̄l